

Camilla Danielsson

Foto Pelle Danielsson

Känn trädgården

Den här boken handlar om att hitta sin egen trädgårdsidé och använda den som kompass när man utvecklar sin trädgård, och om man är uppmärksam och vill, även sig själv. Så har det varit för mig, och nu vill jag dela med mig av den upplevelsen till dig.

Jag bor i Göteborg och har tillgång till fantastiska miljöer i den omgivande naturen och i vår botaniska trädgård, vilka båda är mina stora inspirationskällor. Oavsett var du bor finns skönheten nära, det gäller bara att öppna dina sinnen och förstå hur du kan göra i just din trädgård, för att uppnå det som du vill.

I boken får du följa med genom mina olika trädgårdsrum och dess förebilder i Göteborgs botaniska trädgård. Sex rum med olika färgteman, dofter och stämningar, alla med sin egen historia och betydelse. Min förhoppning är att du hittar något användbart och framför allt, att du gör något kul med din egen trädgård!

Min önskan är att alla ska få uppleva glädjen av att utveckla sin trädgård och allt gott det för med sig. Inspirationen finns nära dig, kunskapen har du i dig.

Camilla Daniel

Vill du se fler exempel från min trädgård, gå in på www.mintradgard.net.

Där kan du se planteringarna vid olika årstider och få fler tips på växtkomposition och skötsel. Berätta gärna också vad du tycker, tänker och känner när du läst boken.

Kaukasisk förgätmigej, *Brunnera macrophylla* 'Jack Frost'.

Innehåll

Att finna sin trädgårdsidé	6
Mina trädgårdar	30
Vinter i paradiset	180
Tack!	195

Trädgårdsrummen och dess inspirationsplatser

Min trädgård	Göteborgs botaniska trädgård	
Rosor och örter på sydsidan	Örtagården	42
Rosa och rött i entrén	Perennträdgården	66
Grön oas under rododendronen	Koreadalen	102
Eldiga blommor och svalt urberg	Klippträdgården	128
Vitt skimmer i sagolunden	Bambulunden	148
Enkel skönhet i gläntan	Åsen	164

Faktadelar

Hjälp pollinatörerna att trivas	22
Färger som stämningsskapare	24
Lek med former	28
Göteborgs botaniska trädgård	32
Gestaltning och rumslighet	38
Skötselmetod i Perennträdgården	73
Skötselmetod i Japan- och Koreadalen	108

A vibrant garden scene featuring tall, slender spikes of purple salvia flowers in the foreground. Behind them, several large, blooming pink roses are visible, surrounded by lush green foliage. The background is filled with more greenery, including some yellow flowers, creating a dense and colorful garden setting.

På den soliga sydsidan har jag förverkligat min första trädgårdsdröm, den om doftande rosor och örter. Gammaldags rosor och örter som stäppsalia och kantnepeta är en klassisk komposition. Vanlig och alldeles underbar. Dofterna som frigör sig i den gassande solen är ljuvliga. Läger man örat intill så multrar det dovt av bin och humlor. Stäppsalia, *Salvia nemorosa* 'Caradonna', kantnepeta, *Nepeta x faassenii* 'Walker's Low', klotlök *Allium sphaerocephalon* och gallica-rosen, *Rosa* 'Aimable Amie'.

Rosor och örter på sydsidan

Örtagården

VI VAR NYINFLYTTADE och jag hade gått igång med mitt första trädgårdsprojekt, en plantering med gammaldags rosor och örter. I Botaniska trädgården hade Örtagården tagit form och det som främst fångade mitt intresse var hur man löst platsens knepiga lutning. Jag hade ju samma bryderi i min egen trädgård. I Örtagården skapades harmoni och tydlighet genom rum i olika nivåer, med låga steg emellan. Det var också inspirerande att se hur formgivarna nyttjat den omgivande skogen som väggar. Allt det här kunde jag direkt använda mig av till ros- och örtplanteringen på sydsidan av huset.

IDÉ OCH LAYOUT till Örtagården kommer från Rigmor Celandier, trädgårdschef i Botaniska 2001 – 2013. Tillsammans med Einar Hessman Larsson, trädgårdsmästare och kunnig inom anläggning, tog hon sig an den anonyma platsen som lutade åt alla håll. Här skulle de skapa en vacker och doftande oas.

– Örtagården som idé står för ro, eftertanke och kontemplation, man kombinerar nytta med skönhet, berättar Rigmor om de inledande tankarna kring projektet.

DEN ÖVRE DELEN av Örtagården innehåller framför allt medicinalväxter och gammaldags busk- och klätterrosor. Den har en mjukt informell utformning, medan den nedsänkta delen är mer stram med sin symmetriska korsgång och fyra planteringar runt en porlande brunn.

Rigmor Celandier är en föregångare och utmanare inom växtkomposition och formgivning. Hon är hjärnan och hjärtat bakom platser som Örtagården, Perennträdgården och entréplanteringen Gramina et Flores i Botaniska trädgården.
– Jag vill att skönhet och kunskap ska gå hand i hand, och det tycker jag vi har lyckats med i Botaniska, säger Rigmor.
Kronprinsessan Margarethas Blomstergata i Sofiero Slottsträdgård, Helsingborg.

Det historiska perspektivet är närvarande, dels det riktigt gamla i form av korsgången från de antika persiska trädgårdarna, pairi-daeza, dels klosterträdgårdarna som vi föreställer oss som lugna, tysta platser men som i realiteten var munkarnas arbetsplats. Kalkstenen i markbeläggningen har olika ursprung vilket ger "golvet" ett livfullt uttryck.

EN SPÄNNANDE FÖRUTSÄTTNING på platsen var lusthuset från 1700-talet. Tidigare hade knappt någon sett klenoden eftersom den stod i en lutning ner mot skogsslänten, nästan som om den skulle tippa över kanten. När platsen schaktades ut kom huset fram och upplevs nu som en självklar del av Örtagården.

Ovan och höger
Formen i den nedsänkta trädgården är formell och stilren. Den utgår från två axlar i ett kors och har fyra växtbäddar runt en porlande brunn.

I var och en av de fyra växtbäddarna står en antik urna. De köptes in speciellt för platsen med avsikt att de skulle vara högsmla och lyfta blicken mot lusthuset och omgivningen.

A photograph of a garden path. In the foreground, there are various flowers, including purple and pink ones. A path leads into the distance, flanked by dense greenery and trees. Two people are walking away from the camera on the path. The background is filled with tall trees and more foliage.

I övergången mellan den formella nedsänkta och den övre, informella trädgården finns plats för lite mer omfångsrika växter. Här växer mängder av gammaldags rosor och pioner tillsammans med örter och medicinalväxter. Hur underbara rosor än är så blir de alltid vackrare i samplanteringar. I Örtagården har man gett rosorna estetiskt stöd av luktpioner och gamla läkeväxter som kungsmynta, kantnepeta, björnrot och rölleka. Och förstås jättedaggkåpan, som verkar trivas överallt och passa ihop med allting.

Rigmor Celanders kände att hon blev lite utmanad av det traditionella idealet med strikt indelade kvarter av kryddväxter, doftväxter och medicinalväxter omgivna av buxbomshäckar.

– Det stämmer ju inte! Växterna har använts i så många olika sammanhang genom historien, utbrister Rigmor. Istället ville hon att utseendenaspekten skulle få vara med lika självklart som nyttoaspekten i Örtagården. Växterna placerades visserligen utifrån sina huvudsakliga användningsområden, men färg och form fick styra utformningen av örtsängarna. Andra funktioner blev istället beskrivna på namnskyltarna.

SOM BESÖKARE SLÅS jag av skönheten i Örtagården, det är omöjligt att bara gå rakt igenom. Jag måste helt enkelt stanna upp, dra in dofterna i kroppen och sätta mig på en av bänkarna för en stund i stillhet. Hela platsen läker mig. Den här värdefulla känslan får jag också hemma när jag går ut direkt från köket en solig morgon och tar fem kliv ner till doftande rosor och örter.

Erfarenheter från Örtagården

- Låt omgivande träd och buskage få utgöra rummets väggar.
- Kraftiga spaljeer eller bågar kan också utgöra väggar.
- Oplanterade urnor med patina förstärker det romantiska.
- Gör växtbäddarna tillräckligt stora för att få plats med örter runt om de gammaldags rosorna.
- Samla krukorna på ett ställe.
- Gör något vackert av förrådet eller friggeboden.

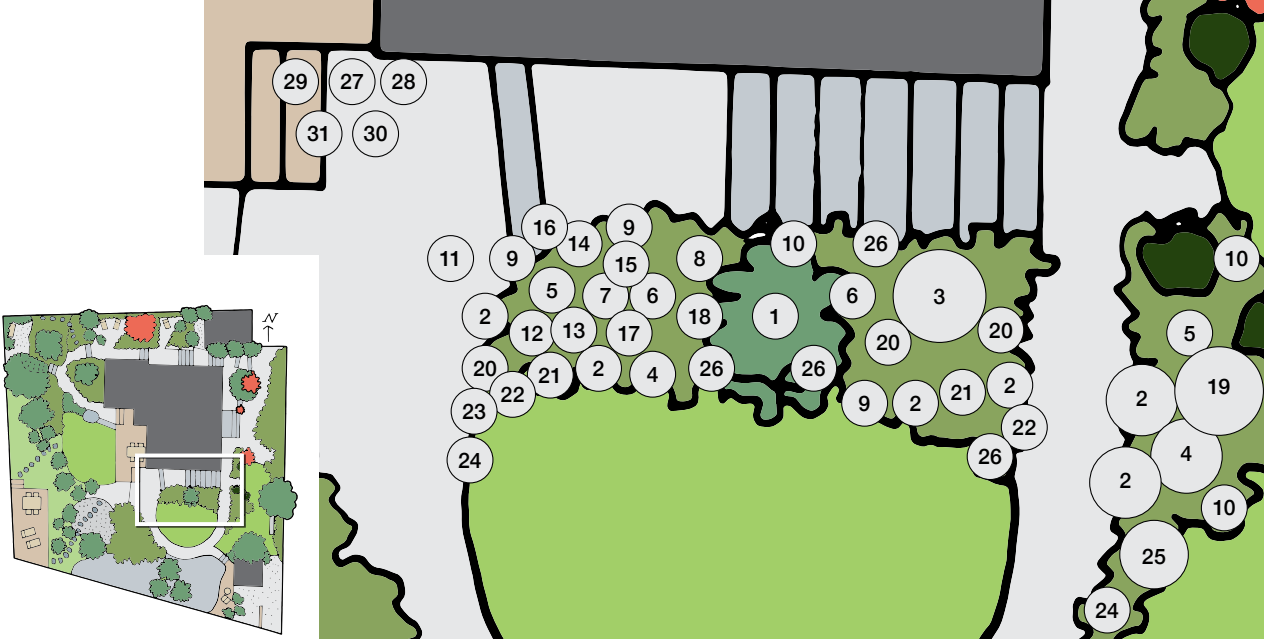
Framför lusthuset från 1700-talet står vackra krukor med bland annat myntor, basilika och citronverbena. Blommande citronverbena *Aloysia citrodora* har jag bara sett i Italien tidigare, och så nu i Botaniska! Min verbena har vuxit snällt i sin kruka i fyra år men ännu inte blommat.

Längtan

Att leva med trädgård är en ständig längtan.
Tiden blir min vän, den för mig framåt, närmare
det jag längtar efter. Varje dag kommer ny tid.
Längtans färg är blå.

**Blå planteringen,
från tidig till sen blomning**

- 1 Stjärnmagnolia
- 2 Kantnepeta 'Walker's Low'
- 3 Trädgårdsnäva 'Rozanne'
- 4 Stäppsalvia 'Caradonna'
- 5 Trädårsiris 'Before the Storm'
- 6 Gallica-rosor
- 7 Tuvrör 'Overdam'
- 8 Stjärnflocka 'Roma'
- 9 Lammöron 'Silver Carpet'
- 10 Jättedagglåpa

- 11 Luktärt 'Matucana' (i krukor)
- 12 Viticella-klematis 'Prince Charles' & 'Purpurea Plena Elegans'
- 13 Grekvädd
- 14 Raspaster
- 15 Blå bolltistel 'Veitch's Blue'
- 16 Anisisop 'Blue Fortune'
- 17 Trädgårdsstormhatt 'Sparks' Variety'
- 18 Höstflox 'Amethyst'
- 19 Höstflox 'Blue Paradise'
- 20 Perovskia 'Blue Spire'
- 21 Glandelaster 'Twilight'

Örter och kryddor

- 22 Gräslök
- 23 Kryddsalvia
- 24 Timjan
- 25 Kungsmymta
- 26 Stenkyndel 'Blue Cloud'
- 27 Rosmarin (i kruka)
- 28 Ananassalvia (i kruka)
- 29 Basilika 'Yemenite' (i kruka)
- 30 Doftpelargon (i kruka)
- 31 Citron (i kruka)

Rosor och örter på sydsidan

MITT ODLARINTRESSE BÖRJADE med kärleken till Italien och till mat. När jag flyttade hemifrån fyllde jag köksfönstret med frösådd basilika, persilja och citronmeliss. Trädgård fanns inte på min karta förrän jag tio år senare helt spontant blev med kolonistuga. Till stugan hörde en 300 kvadratmeter stor trädgård med mormorsperenner och fruktträd. Med näsan i boken Annas Örtagård började jag fantisera om doftande, soldränkta och silvergrå örtagårdar. I samma veva upptäckte jag de gammaldags rosorna och började plantera de mest förföriska sorterna i min koloniträdgård.

TVÅ ÅR SENARE köpte vi huset i Askim och trädgården blev tillgänglig varje dag. Jag valde ut den soligaste platsen och satte spaden i jorden redan första helgen. Det var så det började.

ROS- OCH ÖRTPLANTERINGEN löper längs husets sydsida och är nio meter lång och runt två meter bred. Först gjorde jag den en meter bred men efter några år ökade jag på genom att gräva bort ännu mer av gräsmattan. Är det något jag har lärt mig genom åren så är det att inte göra för smala växtbäddar. På nybörjarvis planterade jag en planta av varje sort och det som ändå gör att planteringen håller ihop är att färgerna är harmoniska. Blått dominerar med klickar av rosa, blekgult och lila under olika tider på året. Tåliga växter som kantnepeta, höstflox och iris har jag kunnat dela och fylla upp större ytor med, som i astilbeplanteringen på andra sidan gången. Andra växter har spridit sig på egen hand, som gräslök, trädgårdsnäva, kungsmymta och glandelaster.

En knotig stjärnmagnolia *Magnolia stellata* växte sen tidigare på platsen och den fick utgöra centrum i min nya plantering. På två axlar i väst-östlig riktning placerade jag fler höga växter, som ett mittenstråk genom hela växtbädden. Det är gallica-rosor, viticella-klematis på rostiga spaljeer och tuvrör 'Overdam'.

Blått, grått och vinrött tar mig till Italien

ATT HA EN TRÄDGÅRD alldeles utanför dörren var en ny, underbar upplevelse. Den första tiden tog jag med mig kaffekoppen ut varje morgon, satte mig mot den varma sydväggen och njöt av friheten. Blicken kunde vandra långt ut över berget och möta den blågrå horisonten. Under fötterna hade jag solvarm, grå granit och skiffer. Valet av grått och blått som planteringsfärgtema kom naturligt.

EN EFTERMIDDAG, NÄR jag hade ett glas rött vin i handen, såg jag hur solen lyste genom den mörka drycken och fick idén att ta in röda punkter i det blå och grå. Nu är det grekvädd och klotlök som fördjupar och symboliserar vinet i min längtan till Italien, efter varma, örtiga dofter och soldiset som får himmel och hav att smälta ihop i horisonten. Det silvergrå förstärker känslan av vitt solljus och är precis vad jag vill ha. Att åka utomlands på sommaren blir plötsligt onödigt.

Vänster, uppifrån medsols

Perovskia 'Blue Spire' | Trädgårdsstormhatt, Aconitum x cammarum 'Sparks' Variety
Luktärt, Lathyrus odoratus 'Matucana' | Klotlök Allium sphaerocephalon

Nedan

Gräslöken Allium schoenoprasum är en fenomenal kantväxt i min ros- och örtplantering. Den grönskar tidigt och blommar med de finaste lila små bollarna. Dessutom ger den långvarig skördeglädje till min trädgård som annars inte består av så mycket ätbart. En rolig effekt är i juni är när de stora parkrododendronen, Rhododendron 'Catawbiense Grandiflorum' blommar i samma nyans.

Som en blinkning till Örtagården i Botaniska står två urnor på var sida om gången vid ros- och örtplanteringen. På försommaren är det jättedaggkåpa som klär in den väderbitna terracottan. För en stund befinner jag mig i mina drömmars Italien.

Drömmar

RUNT MIDSOMMAR DOMINERAS ros- och örtplanteringen av blått, lila och rosa, med klickar av vinrött och svart som fördjupar. Det här är färger som är lätta att komponera med, det går inte att misslyckas helt enkelt. Tillsammans med grå blad från kantnepeta, lammöron och kryddsalvia blir det mjukt och vilsamt för ögat.

NÄR STÄPPSALVIANS RÖDLILA spiror och irisens svartglänsande knoppar kommer fram tillsammans är det en av platsens finaste och mest väldoftande kompositioner. Irisen kom på plats efter att jag läst i Lena Israelssons bok Klosterträdgårdar om olika växter till Jungfru Marias ära. För att få en stunds vila i arbetet skapade nunnorna och munkarna stilla platser i sina örtagårdar, där de kunde ära madonnan. Där planterade de iris, aklejoj, liljor, rosor och nejlikor.

Trädgårdsnävan, *Geranium 'Rozanne'* har ett kuddliknande växtsätt men kan också klättra om hon hittar stöd. I mina rosbuskar och klematisställningar når hon upp runt 70 centimeter från marken och bäddar in stora delar av blå planteringen i ett tätt myller av himmelsblått från juni till oktober.

**6 ROMANTISKA LÅNGBLOMMARE
FÖR DEN SOLIGA
FÖRSOMMARPLANTERINGEN**

1 TRÄDGÅRDSNÄVA
Geranium 'Rozanne'
Vill man ha blå blomning riktigt länge är 'Rozanne' bästa valet. Hon täcker snabbt stora ytor med täta mattor där inget ogräs kan tränga igenom.

2 STJÄRNFLOCKA
Astrantia major 'Roma'
I mitt tycke den bästa av alla stjärnflockor. Den är steril och blommorna håller färgen förhållandevis länge under juni och juli. Klipp ner blomstänglarna när de börjar blekna så kommer ett andra, sparsamt flor till sensommaren.

3 RASPASTER
Aster radula
Den här söta lilla astern kommer tidigt, redan i början av juni slår den ut. Fortsätter att blomma sparsamt ända in i oktober.

4 MYSKMALVA
Malva moschata
Frösår sig och uppträder nästan som ett ogräs men det är också en av hennes tillgångar – den fenomenala förmågan att hitta fäste nära rosbuskarnas rötter. Klipper man bort överblömmat orkar hon hålla igång ända in på hösten. Bra bukettblomma.

5 STÄPPSALVIA
Salvia nemorosa 'Caradonna'
Högre än andra stäpps salvior och den enda sort som gör sig bra i mina planteringar. Stjälkarna är vinröda och kombinationen med kantnepetan, *Nepeta faassenii* 'Walker's Low' är en klassiker.

6 TRÄDGÅRDSIRIS
Iris 'Before the Storm'
Denna svarta skönhet är min favoritiris. Färgspelet av lila över till svart och den ljuvliga doften är något att längta efter.

Viticella-klematisen 'Prince Charles' börjar blomma redan i juni med himmelsblå blommor och tunna, vinröda strimmor på utsidan av kronbladen. En fin detalj som fångas upp av grekvädden *Knautia macedonica* intill.

Jag brukar plantera in två olika klematis på varje spaljé, som får komplettera och avlösa varandra. Förutom 'Prince Charles' är det den röda viticella-klematisen 'Purpurea Plena Elegans', en av få viticellor med fyllda blommor.

Gråblå nyanser i olika former, från anisisopen, *Agastache* 'Blue Fortunes' spiror, blå bolltistel, *Echinops bannaticus* 'Veitch's Blues' bollar till perovskian 'Blue Spires' plymer. Att kombinera växter i liknande nyanser och med olika former ger ett harmoniskt intryck, utan att bli tråkigt. Gräset är tuvrör, *Calamagrostis x acutiflora* 'Overdam'.

NÄR JULI GÅR över i augusti är ros- och örtplanteringen som mest blå. Höstflox, blå bolltistel, anisisop och perovskia står på topp. Kantnepetan som klipptes ner i juni börjar blomma om. Glandelastern 'Twilight' har tagit över från raspastern.

TUVRÖRENS RUGGAR HAR nu gått över från brunrosa vippor till guldgula kvastar och är ett stilbrott i den annars klassiska ros- och örtplanteringen. Jag valde dem för att skapa höjd och vintervärde och det är svårt att vara strikt när man älskar växter. Jag tycker det gula mot blått är upplyftande och formmässigt harmonierar ruggarna också med irisens spetsiga, uppåtsträvande blad. Gräsen får fortsätta ha sin plats i min ros- och örtplantering.

Höstfloren, *Phlox paniculata* 'Amethyst' slår ut sent och kastar sina blåliga flockar över den ljus blåvita stenkyndeln, *Calamintha nepeta* 'Blue Cloud'. Detta är en av de bättre sensommarkompositionerna, som utöver sin skönhet också bjuder på härliga dofter. Höstfloren är en av de allra tåligaste vännerna i trädgården, den kan delas och flyttas runt mitt i sommaren. Fördelen är att man ser direkt hur det blir. I bakgrunden skymtar trädgårdsirisens spetsiga blad i grågrönt.

Komponera med rosor

ROSOR ÄR UNDERBARA i planteringen men kräver passande grannar för att se snygga ut under så stor del av året som möjligt. Buskarna har oftast inte några höstfärger att tala om och det är bara de engångsblommande sorterna som får nypon. Rosor var min första trädgårdspassion och jag har hunnit testa det mesta. Gammaldags rosor är enklast, de är oftare friska och behöver inte gödslas. Växtkompisarna kan planteras nära buskens rötter.

SPIRFORMADE PERENNER | Stäppsalia, anisisop, kransveronika, blodormrot, fackelblomster, perovskia. Låt dem mingla upp genom buskens grenverk för hållbara kompositioner.

SMÅ BLOMMOR I MÄNGD | Jättedaggkåpa, blodtopp, grekvädd, trädgårdsnäva, gillenia, brudslöja. Om rosorna blommar ton i ton med perennerna blir det mycket raffinerat.

KLEMATIS | Välj integrifolia-sorter som blir lagor höga och kan klippas ner helt på vårvintern. Mina finaste kompositioner är med integrifolia-klematisarna 'Arabella' och 'Blue Pirouette'.

LUKTPIONER | Har man gott om plats kan luktpioner framför buskrosorna bli helt magnifikt.

LUFTIGA GRÄS | Glansälvväxing, silverhavre, jungfruhirs, jättetåtel eller diamantör.

Blått från maj till november

LÖKAR | Purpurlök 'Purple Sensation', stjärnhyacint och gräslök.

BLOMMAR HELA TIDEN | Kantnepeta 'Walker's Low' (klipp ner i juli), trädgårdsnäva 'Rozanne' och praktnäva 'Johnson's Blue'.

TIDIGA PERENNER | Stäppsalia 'Caradonna', trädgårdssiris 'Blue Sapphire', stor blåklocka och raspaster.

KLEMATIS | 'Prince Charles', 'Arabella' och 'Blue Pirouette'.

SENA PERENNER | Glandelaster 'Twilight', höstflox 'Amethyst' och 'Blue Paradise', blå bolltistel 'Veitch's Blue', anisisop 'Blue Fortune', stormhatt 'Spark's Variety' och stenkynedel 'Blue Cloud'.

VEDARTAT | Perovskia 'Blue Spire', heracleifolia-klematis 'Eclipse' (bilden) och 'Vyewale' (doftar viol).

Örter för nytta och nöje

TEER | Mynta, citronverbena, ananassalvia, rosmarin, timjan och rosenblad. Lägg bladen i en mugg och slå över 90-gradigt vatten. Låt dra några minuter.

DEKORATION | Trädgårdsnävan 'Rozanne' ihop med blåbär, björnbär eller svarta vinbär på ljusa kakor eller i sallader.

Pärlemorrosa axmalva 'Elsie Heugh' ihop med hallon och röda vinbär är underbart på en mörk chokladtårta eller vinbärsmousse. Gräslöksblommor i färskpotatis-salladen eller i egna örtsaltet.

PIGGA UPP | Slå hett vatten över några kvistar rosmarin eller mynta och andas in under en handduk.

LUGNA NER | Gör som ovan fast med citronverbena, citronmeliss eller lavendel.

Gräslök

SUPERVÄXT | *Allium schoenoprasum* är både användbar och vacker. I gamla köksträdgårdar har jag sett växtbäddarna kantade av blommande gräslök. Så underbart!

De gröna stråna tittar upp tidigt och går i blom redan i början av juni. Blommorna har en mild lökdoft med honungssötma i. Skörda regelbundet så kommer det nya friska strån ända in i oktober. De små lökarna bildar snabbt täta klumpar som man kan lyfta upp och dela. Den sprider sig rikligt.

Noterat

- Kryddsalvia, gräslök, timjan och kungsmymta är användbara och trivs i den perenna planteringen.
- Rosmarin och citronverbena är båda vedartade och går att skörda hela vintern. Övervintra dem frostfritt.
- Myntorna odlas i krukor som kan övervintra utomhus under tak. För att hålla plantorna frodiga och välsmakande behöver de delas och planteras om i ny jord till våren.